

Téma: Rodina a její důležité hodnoty

pro pohodový život

Ročník: 6. A/B

Podle rámcového vzdělávacího programu:

- **Vzdělávací oblast:** Člověk a zdraví
- **Tematický okruh:** Vztahy mezi lidmi a formy soužití
- **Průřezová témata:** Osobnostní a sociální výchova – vztahy mezi lidmi
- **Integrace mezi vzdělávacími obory:** přírodopis - vznik rodiny, výchova k občanství – příbuzenské vztahy, dějepis – rodinné společenství, historie rodiny,

Kompetence:

- **Komunikativní:** žák se zapojuje do diskuze a odpovídá na zadané otázky, žák formuluje a vyjadřuje své myšlenky,
- **K řešení problémů:** žák se zamyslí, co pro něj znamená rodina, jak může rodina ovlivňovat jeho život a následující vývoj v jeho partnerském životě,
- **Sociální a personální:** žák spolupracuje ve skupině, žák prospívá k diskusi celé třídy
- **K učení:** žák třídí informace, žák operuje s obecně užívanými termíny, žák samostatně pozoruje a ze získaných poznatků vyvozuje závěry pro využití v budoucnosti, žák poznává smysl a cíl učení.
- **Pracovní:** žák plní zadané úkoly, žák dodržuje vymezená pravidla,
- **Občanské:** žák respektuje názory druhých

Výchovně-vzdělávací cíle:

- Žák vyjmenuje, kdo tvoří rodinu
- Žák popíše, jak vypadá úplná či neúplná rodina
- Žák zná, jak by měla rodina fungovat
- Žák rozezná různé typy rodin
- Žák určí své místo v rodině
- Žák vysvětlí hlavní význam rodiny

Místo realizace: učebna

Časová dotace: 45 min

Pojmy opěrné: blízká rodina, širší rodina, vztah, manželství, výchova

Pojmy nové: úplná rodina, neúplná rodina, patriarchální rodina, matriarchální rodina, heterosexuální a homosexuální rodina

Didaktické prostředky: interaktivní tabule, pero, pracovní list

1. Scénář hodiny

Úvod

Učitel provede zápis do třídní knihy, na tabuli napíše téma vyučovací hodiny, které si žáci zapíší do sešitu.

- **Kontrola přípravy na hodinu:**
 - Z minulé hodiny kontrola domácího úkolu – tvorba deštníku, kde si měli žáci dopsat vlastnosti (kladné) nejlepšího kamaráda
- **Opakování:**
 - Zopakování, co jsme probírali minulou hodinu
- **Seznámení s cílem hodiny:**
 - Žáci budou vědět k čemu je rodina důležitá, kdo ji tvoří, jaké máme typy rodin, znát nejdůležitější funkce rodiny, vztahy v rodině
- **Motivace:**
 - Na tabuli nápis: „Rodina“
 - Učitel žáky vyzve, aby si do sešitu k tomuto slovu napsali vše, co je napadne – tvorba myšlenkové mapy
 - Motivace formou otázek, rodinu již probírali v hodinách výchovy k občanství, proto je to pouze opakování. „Co je to rodina? Kdo ji tvoří? Jak vzniká?“

Hlavní část

- **Expozice:**
 - Na základě rozboru myšlenkových map, napíše učitel na tabuli, na co žáci došli, co si ke slovu RODINA napsali. Uvedená slova píše na tabuli. Z nich pak vytváří souvislosti a navazuje na výklad svého učiva.
 - Výklad nového učiva:
 - Rodina je „*společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí*“.
 - **Členové rodiny**- Rodinu můžeme definovat jako jednotku, kterou tvoří rodiče (biologičtí nebo nebiologičtí, kteří žijí v jakémkoli typu partnerského svazku – manželé, druh - družka, rodič-samoživitel), jiný člen rodiny (prarodič, příbuzný) a dítě/děti. Pro

dítě je rodina místem hlubokých a trvalých citových vztahů. Nejčastěji se však rodina definuje jako skupina dvou lidí opačného pohlaví a dětí, které zplodili.

- **Typy rodin-** Rozlišuje rodinu nukleární, která zahrnuje pouze otce, matku a děti a rodinu širší. Součástí širší rodiny je i další příbuzenstvo (prarodiče, strýcové, tety, bratřenci, sestřenice apod.) Z jiného hlediska mluvíme o rodině úplné, ve které žijí oba rodiče a nejméně jedno dítě, a neúplnou, v níž chybí některý z rodičů
- **Funkce rodiny - 4 základní funkce rodiny:**
 - *1. funkce reprodukční (biologická)*- Pro rozvoj potřebuje společnost stabilní reprodukční základnu. V zájmu rodiny je vychovat k děti, aby chtěli sami si vytvořit vlastní rodinu.
 - *2. funkce materiální* – členové se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání a současně se rodina sama stává významným spotřebitelem, na němž je značně závislý trh. Poruchy ekonomické funkce se projevují v hmotném nedostatku rodin, což v současnosti někdy bývá důsledkem nezaměstnanosti nebo také zvyšování nákladů.
 - *3. funkce výchovná* – učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. Hlavní úlohou je příprava dětí na vstup do praktického života.
 - *4. funkce emocionální* – Zajišťování životních potřeb nejen dětí, ale všech členů rodiny. To znamená zajištění zázemí pro dítě, jeho ochranu, pocit bezpečí, lásky, pochopení, sounáležitosti, opory a podpory.
- **Vztahy v rodině** - Základní rodinu tvoří tatínek, maminka a děti. Mezi nimi jsou vzájemné vztahy. Mezi dětmi je vztah sourozenecký, mezi maminkou a tatínkem vztah manželský. Oba vztahy mají své práva a povinnosti. Nejvýznamnějšími povinnostmi od rodičů je výchova dětí, péče o jejich biologické

potřeby. Od dětí se očekává pomoc v domácnosti a zejména poslušnost k rodičům.

- **Fixace**

- Zápis do sešitu:

- Nadpis: **Rodina**
 - „*společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí*“
 - Tvoří ji: maminka, tatínek, děti, babička, dědeček, strýc, teta, bratřenci, sestřenice, tchán, vnuk, vnučka, švargová, švagr, tchýně, zeť
 - **Typy rodin-** Rodina nukleární- pouze otec, matka a děti
rodinu širší – i další příbuzenstvo (prarodiče, strýcové, tety, bratřenci, sestřenice apod.)
rodina úplná- oba rodiče a nejméně jedno dítě
rodina neúplná- chybí některý z rodičů
 - **Funkce rodiny - 4 základní funkce rodiny:**
 - *1. funkce reprodukční (biologická)*- zajištění dalšího pokračování rodu
 - *2. funkce materiální* – zapojení do pracovního života, vydělávání peněz
 - *3. funkce výchovná* – vychovávat děti k morálním pravidlům společnosti.
 - *4. funkce emocionální* – Zajišťování životních (zajištění zázemí pro dítě, jeho ochranu, pocit bezpečí, lásky, pochopení, sounáležitosti, opory a podpory)
 - **Vztahy v rodině-** Mezi dětmi je vztah sourozenecký, mezi maminkou a tatínkem vztah manželský.

- **Aplikace:**

- Rozbor vlastní rodiny

- Začne učitel. Řekneme informace dětem o naší rodině, kdo ji tvoří, jaký druh rodiny to je, jaké máme mezi sebou vztahy, kolik máme sourozenců. Pokračuje se dál žáky ve třídě. Vyvolávání žáků a vyslechnutí jejich příběhu o rodině.

- Hodnoty a materiály důležité pro spokojenou rodinu- viz pracovní list

Závěr:

- Shrnutí nejdůležitějších informací a zhodnocení hodiny

2. Osnova hodiny

<u>Fáze hodiny</u>	<u>Činnosti vedoucí k naplnění výukových cílů</u>	<u>Forma</u>	<u>Metoda</u>	<u>Čas</u>	<u>Didaktické prostředky</u>
Úvod	Učitel žáky přivítá a zapíše do třídní knihy a seznámí žáky s učivem dnešní hodiny.	Hromadná	Výklad	1 min.	Notebook, internet
Hlavní část	Učitel se žáky zopakuje učivo minulé hodiny (postavení rodiny ve společnosti)	Hromadná	Rozhovor	2 min	Interaktivní tabule, pero
	Učitel žákům řekne, čím se dnes budou zabývat.		Popis	1 min	
	Učitel napíše na tabuli slovo „RODINA“		Výklad	1 min	
	Zápis do sešitu, aby si napsali vše, co je k tomuto slovu napadne – tvorba myšlenkové mapy	Samostatná	Práce se slovem	5 min	Sešit, pero
	Poté dojde k rozboru myšlenkové mapy. Toho, co žáci ke slovu napsali.	Hromadná	Diskuze	3 min	
Následně učitel na základě	Hromadná	Popis,	7		

	uvedených slov popíše, jak rodina vzniká, kdo ji tvoří, základní typy rodin a její nejdůležitější funkce.		vysvětlení	min	
	Osobní příběhy rodin	Hromadná	Diskuze	5 min	
	Dále budou pracovat žáci. Učitel zadá žákům úkol, kde budou vybarvovat „kameny“ důležité pro pohodový život v rodině.	Samostatná	Práce s pracovním listem	10 min	Pracovní list
	Následně dojde ke sdělení „důležitých kamenů“ pro spokojený život v rodině.	Hromadná	Diskuze, práce s listem	8 min	
Závěr	Zhodnocení hodiny, rozloučení	Hromadná	Rozhovor	1 min	

3. Teoretická příprava na hodinu

Rodina:

Rodina je „společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí“. Rodinu můžeme definovat jako jednotku, kterou tvoří rodiče (biologičtí nebo nebiologičtí, kteří žijí v jakémkoli typu partnerského svazku – manželé, druh - družka, rodič- samoživitel), jiný člen rodiny (prarodič, příbuzný) a dítě/děti. Pro dítě je rodina místem hlubokých a trvalých citových vztahů. Čím jsou tyto vztahy slabší, povrchnější a krátkodobější, tím víc se rodinná výchova blíží výchově ne-rodinné. Nejčastěji se však rodina definuje jako skupina dvou lidí opačného pohlaví a dětí, které zplodili.

Rozlišuje rodinu nukleární, která zahrnuje pouze otce, matku a děti a rodinu širší. Součástí širší rodiny je i další příbuzenstvo (prarodiče, strýcové, tety, bratrance, sestřenice apod.)

Z jiného hlediska mluvíme o rodině úplné, ve které žijí oba rodiče a nejméně jedno dítě, a neúplnou, v níž chybí některý z rodičů.

Rodina vnímáme jako sociální skupinu, která svým členům poskytuje:

- a) bezvýhradnou akceptaci jejich lidské existence
- b) ochraňující prostředí (hmotné i sociální)
- c) zajištění životních potřeb
- d) vzájemnou podporu
- e) východisko a zprostředkující článek při pronikání do makrosociálního prostředí

Funkce rodiny:

Vyvíjí se v souvislosti se společenskými změnami a proměnou kulturních faktorů, které ovlivňují postavení rodiny ve společnosti i vztahy uvnitř rodiny. Jsou chápány jako úkoly, které rodina plní jednak vůči sobě samé, jednak vůči společnosti. Moderní rodina pozbyla některé ze svých dřívějších funkcí. Jiné funkce pouze ztratily, případně získaly na důležitosti.

4 základní funkce rodiny:

1. funkce reprodukční (biologická)- Pro svůj zdárný rozvoj potřebuje společnost stabilní reprodukční základnu. Proto je také v jejím zájmu, aby se rodil takový počet dětí, který tyto perspektivy naplní.

2. funkce materiální – významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Její členové se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání a současně se rodina sama stává významným spotřebitelem, na němž je značně závislý trh. Poruchy ekonomické funkce se projevují v hmotném nedostatku rodin, což v současnosti někdy bývá důsledkem nezaměstnanosti nebo také zvyšování nákladů. Ekonomická funkce dnes přitom zaznamenala ekonomickou jednotku, tedy rodinnou firmu

3. funkce výchovná – učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. Hlavní úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života.

4. *funkce emocionální* – Zajišťování životních potřeb nejen dětí, ale všech členů rodiny. To znamená zajištění zázemí pro dítě, jeho ochranu, pocit bezpečí, lásky, pochopení, sounáležitosti, opory a podpory.

Typy rodin:

Problémová rodina

Taková rodina není zcela bezporuchová, ale pokud se objeví méně závažné problémy, poradí si sami, popřípadě potřebují pomoc třetí osoby, jako je např. sociální pracovník, rodinný terapeut, mediální pracovník, psycholog. Taková rodina reflektuje své problémy a snaží se spolupracovat na jejich řešení.

Z hlediska vývoje dítěte v problémové rodině nemusí docházet k narušení jeho zdravého vývoje, psychiky a osobnosti. Může se jednat o problémy jako rozvod nebo ztráta zaměstnání rodičů.

Dysfunkční rodina

Rodina, která neplní některé ze svých základních a společností očekávaných funkcí. Často se jedná o výchovné i „hmotné“ zanedbávání ze strany rodičů. Rodiče neprojevují o své dostatečný zájem, mohou je učit nežádoucím normám, rolím a hodnotám. Děti trpí nevyhraněností či nedůsledností výchovného vedení. Tyto rodiny bývají často na velmi nízké sociokulturní úrovni.

Jde o rodiny, kde se vyskytují vážnější poruchy a nejsou uspokojeny základní potřeby dítěte. Tyto poruchy se mohou projevit ve formě psychického nebo fyzického týrání a zanedbání dítěte. Rodina již není schopná své problémy řešit sama a je potřeba odborné intervence. Jedná se o zavedení různých opatření jako sanace rodiny nebo dohled nad touto rodinou. Pracovnice oddělení sociálně právní ochrany dítěte již tyto rodiny sledují a věnují jim větší pozornost. U těchto dětí je nebezpečí rozvoje různých patologií. Děti utíkají z domu, hledají si různé party, vznikají zde závislosti na alkoholu a drogách, dochází k trestné činnosti. Často zde dochází k psychickým deprivacím na základě neuspokojení dlouhodobých citových potřeb. V rodinách dochází k hádkám a slovním napadením. Bohužel právě děti jsou svědky těchto událostí. Z vlastních zkušeností vím, že takové děti jsou pak často uzavřené a nejčastěji se ventilují na vlastních sourozencích. Je však důležité rozpoznat, kdy je ještě rodinné prostředí pro dítě podnětné a vyhovující a kdy už by mělo dojít k odebrání dítěte.

Afunkční rodiny

Poruchy v rodině jsou již tak velkého rázu, že rodina přestává plnit veškeré funkce a stává se patologickou. Jedná se především o rodiny, kde se vyskytuje násilí, alkoholismus, týrání a zneužívání dítěte. V některých takových rodinách je normou trestná činnost, pohrdání sociálně přijatelným chováním. V takovém případě je nezbytné, aby dítě bylo z rodiny odebráno a umístěno do náhradní rodinné péče nebo ústavní výchovy

Literatura:

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.

MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.

MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: AVICEUM, 1986. ISBN 80-7178-771-X. 2

MATOUŠEK, O. *Rodina, jako instituce a vztahová síť*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-864-189-19.

Příloha:

Vybarvi kameny, které jsou důležité pro vaši rodinu. Na prázdná místa doplň hodnoty, které ti zde chybí a ve vaší rodině se nachází, či bys chtěl, aby se tyto hodnoty v tvójí rodině vyskytovaly.

Co je pro vás důležité a bez čeho si spokojený život nedovedeš představit?

ohleduplnost

soukromí

bezpečí

upřímnost

peníze

domácí mazlíček

ústupky

láska

televize

tolerance

počítač

upřímnost